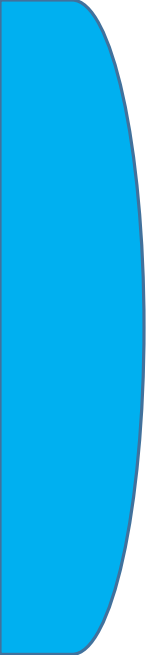
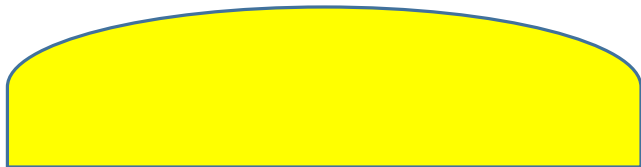

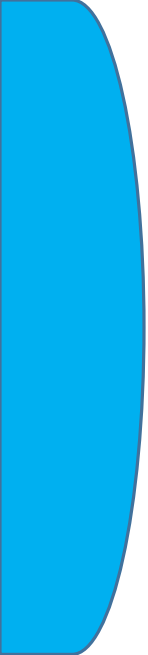
**Вдумливе читання в початкових
класах: методологічні засади,
підготовка до уроку,
конструювання уроку/
системи уроків**

**Коченгіна М.В., завідувач кафедри методики
дошкільної та початкової освіти КВНЗ «Харківська
академія неперервної освіти», канд. пед. наук**

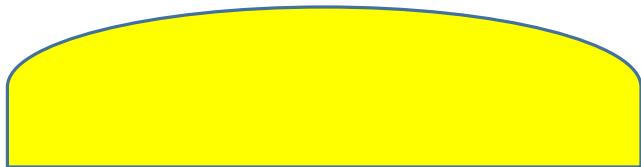

***Вітаю шановних учасників
навчальних курсів за
педагогічною технологією
«Росток»!!!***

Базові поняття
(відповідно до Державного стандарту
початкової освіти, що затверджений
постановою Кабінету Міністрів України
21 лютого 2018 р. № 87
(у редакції постанови Кабінету
Міністрів України
від 24 липня 2019 р. № 688)

7. До ключових компетентностей належать

(відповідно до Державного стандарту початкової освіти, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688))

12. Мовно-літературна освітня галузь включає українську мову, мови відповідних корінних народів і національних меншин, літератури, українську мову та літературу для корінних народів та національних меншин, іншомовну освіту.

Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є **формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей**; розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

**Типова освітня програма,
розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас
(ЗАТВЕРДЖЕНО Наказом Міністерства освіти і науки України
від 12.08.2022 № 743-22)**

**Українська мова
(інтегрований курс)
Мовно-літературна освітня галузь
Пояснювальна записка**

Освітню програму з української мови створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інтегрованого курсу з мовно-літературної освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою; формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
- **розвиток уміння вдумливого читання** і базових правописних умінь;

**Типова освітня програма,
розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас
(ЗАТВЕРДЖЕНО Наказом Міністерства освіти і науки України
від 12.08.2022 № 743-22)**

Змістова лінія «Читаємо» спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та **самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного**. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.

**Типова освітня програма,
розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3- 4 клас
(ЗАТВЕРДЖЕНО Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022
№ 743-22)**

Змістова лінія «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного» охоплює такі основні змістові блоки:

- удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки;
- самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності;
- оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, **прийомами смислового читання** (прийоми самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації);
- застосування видів читання: **аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.**

Базові поняття
(відповідно до Державного стандарту
початкової освіти,
що затверджений
постановою Кабінету Міністрів України
від 26 грудня 2025 р.
№ 1810)

8. До ключових компетентностей належать

(відповідно до Державного стандарту початкової освіти, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 р. № 1810)

1) **вільне володіння державною мовою**, що передбачає вміння усно і письмово висловлювати свої думки та емоції, чітко і аргументовано пояснювати факти, використовувати мовленнєві засоби для порозуміння з іншими особами, **читати для насолоди і з користю**, усвідомлення ролі української мови для ефективного спілкування і культурного самовираження, готовність вживати українську мову в усіх сферах суспільного життя;

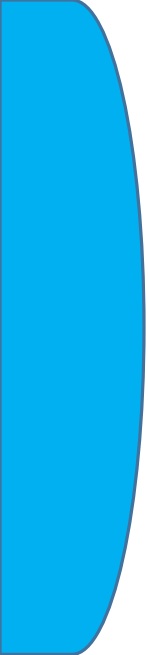
Уміння, наскрізні у всіх ключових КОМПЕТЕНТНОСТЯХ

(відповідно до Державного стандарту початкової освіти, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 р. № 1810)

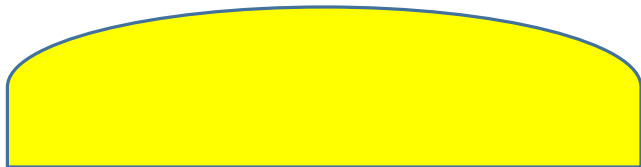
□ **Читати з розумінням**, що передбачає **здатність обирати текст відповідно до потреби**, емоційно, інтелектуально, естетично сприймати і усвідомлювати прочитане, розуміти інформацію, передану в різний спосіб, уміння виявляти взаємозв'язки між частинами тексту і головними ідеями, висловлювати думки, пов'язані з розумінням тексту; вирізняти правдиві/істинні та неправдиві/хибні твердження, фантазію і реальність, очевидну і приховану інформацію, підкріплювати власні висновки і припущення фактами і цитатами з тексту;

Складові читання з розумінням

- емоційна;
- інтелектуальна;
- естетична;

**Методологічні засади навчання
вдумливого /сміслового
читання / читання з розумінням**

Чим вдумливе читання відрізняється від будь-якого іншого виду читання?

Що таке «вдумливе» читання?

У Типовій освітній програмі (1 – 2 класи), розробленій під керівництвом Р.Б. Шияна йдеться про навчання молодших школярів і школярок **«СТРАТЕГІЙ ВДУМЛИВОГО ЧИТАННЯ»**, що в свою чергу зумовлює необхідність застосування вчителями на уроках читання/літературного читання відповідних **МЕТОДИК ВДУМЛИВОГО ЧИТАННЯ**.

Змістом навчання Типової освітньої програми (3 – 4 класи), розробленої під керівництвом О.Я. Савченко, є формування в учнів та учениць 3-х та 4-х класів умінь, необхідних для **«ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ТЕКСТОМ»**, для здійснення самостійної **«СМИСЛОВОЇ КОМПРЕСІЇ ТЕКСТУ»**, що передбачає: «... виділяти ключові поняття, поділяти текст на смислові частини, робити узагальнення інформації, у т.ч., що міститься в різних частинах тексту; визначати мікротеми, добирати до них заголовки, складати план; стисло відтворювати зміст тексту з опорою на план». Для того, щоб сформувати в молодших школярів і школярок зазначені вище вміння взаємодії з текстами різних видів, учителі початкових класів мають володіти відповідними методиками.

Що таке «вдумливе» читання?

Вдумливе читання – вид читання, яке спрямоване на розуміння читачем смислового змісту тексту.

Дії вдумливого читання :

- осмислення мети читання й вибір виду читання залежно від мети;
- виявлення необхідної інформації в тексті;
- визначення основної та другорядної інформації;
- формулювання проблеми та основної думки тексту.

!!! Для вдумливого читання недостатньо просто прочитати (переглянути текст, ознайомитися з текстом), необхідно надати оцінку інформації, що міститься в тексті.

Що таке «вдумливе» читання?

Вдумливе читання потрібно для читання художніх, науково-художніх, науково-популярних та інформаційних текстів, медіатекстів.

Чи існують специфічні способи вдумливого читання?

Так, існують різні способи вдумливого читання.

1. Аналітичне, або структурне читання, під час якого читач рухається від цілого до окремого. Мета цього читання – зрозуміти ставлення автора до предмета, явища, події, персонажа й виявити фактори, які вплинули на це ставлення.

Для того, щоб проаналізувати текст/книгу, читачу треба з'ясувати:

- який текст/яку книжку він читає, тобто зрозуміти основну тему;
- у чому полягає основний смисл тексту/книги;
- на які смислові або структурні частини можна розділити текст/книгу;
- які основні проблеми намагається розв'язати автор

Чи існують специфічні способи вдумливого читання?

2. **Критичний**, або **оцінювальний спосіб читання**. Його мета – оцінити авторський текст та зрозуміти, чи згоден читач з ним.

Що необхідно знати вчителю
початкових класів, щоб бути
підготовленим до навчання
вдумливого читання?

Відповідаємо: дуже важливо знати й уміти розрізняти типи текстів, з якими мають працювати здобувачі початкової освіти

- 1. Типи текстів за метою читання (за функцією читача):**
літературні/художні (епічні (оповідання, казки, легенди, притчі), ліричні (вірші, пісні), драматичні (драматичні казки, п'єси тощо) та *інформаційні* (науково-пізнавальні (статті), рекламні буклети тощо).
- 2. Типи текстів за способом реалізації категорії інформативності:** *тексти констатувального типу* (опис, характеристика, розповідь, повідомлення тощо) та *тексти аргументувального типу* (роздум, міркування, інструкція тощо).

Типи текстів

3. Тексти за жанровою специфікою.

4. Тексти за джерелом (ресурсом) їх походження: *одиночні* (це тексти, які мають певного автора або групу авторів, час написання або дату публікації та назву) та ***множинні тексти*** (це тексти, які або мають різних авторів, або були опубліковані в різний час, або мають різні заголовки чи номери).

5. Типи текстів в паперовому та цифровому форматах

Цифрові тексти – це тексти, з якими читач може працювати шляхом використання різноманітних цифрових пристроїв – комп'ютерів, планшетів, телефонів, смартфонів, ридерів.

Типи текстів

6. Типи текстів за формою організації подання інформації.

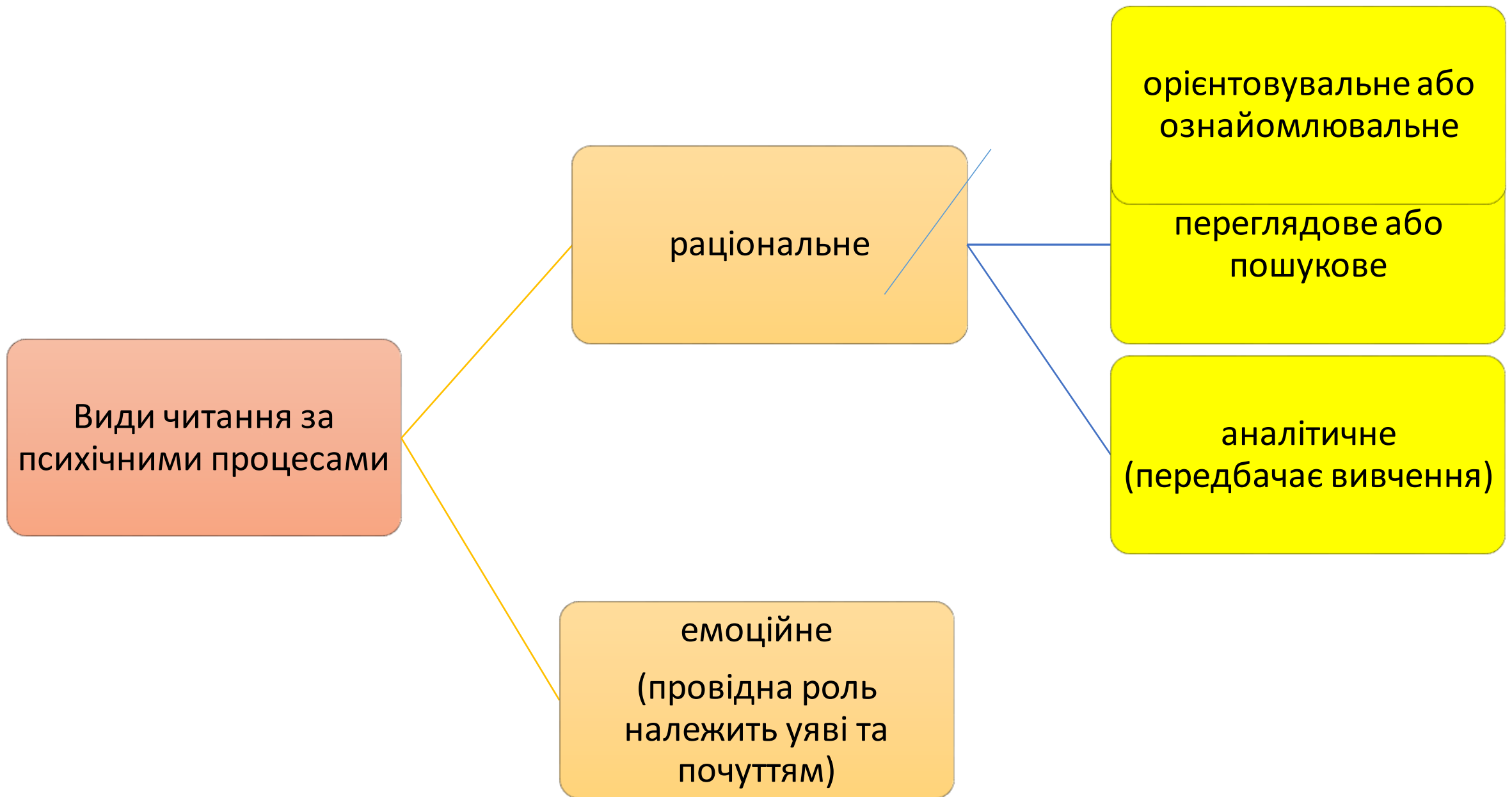
Цілісні тексти складаються з речень, які своєю чергою організовані в абзаци. Графічно або візуально текст формується відокремленням його частин – речень і абзців – за правилами розташування та пунктуації. Для подання інформації часто використовують допоміжні засоби: різний кегль, шрифт тощо.

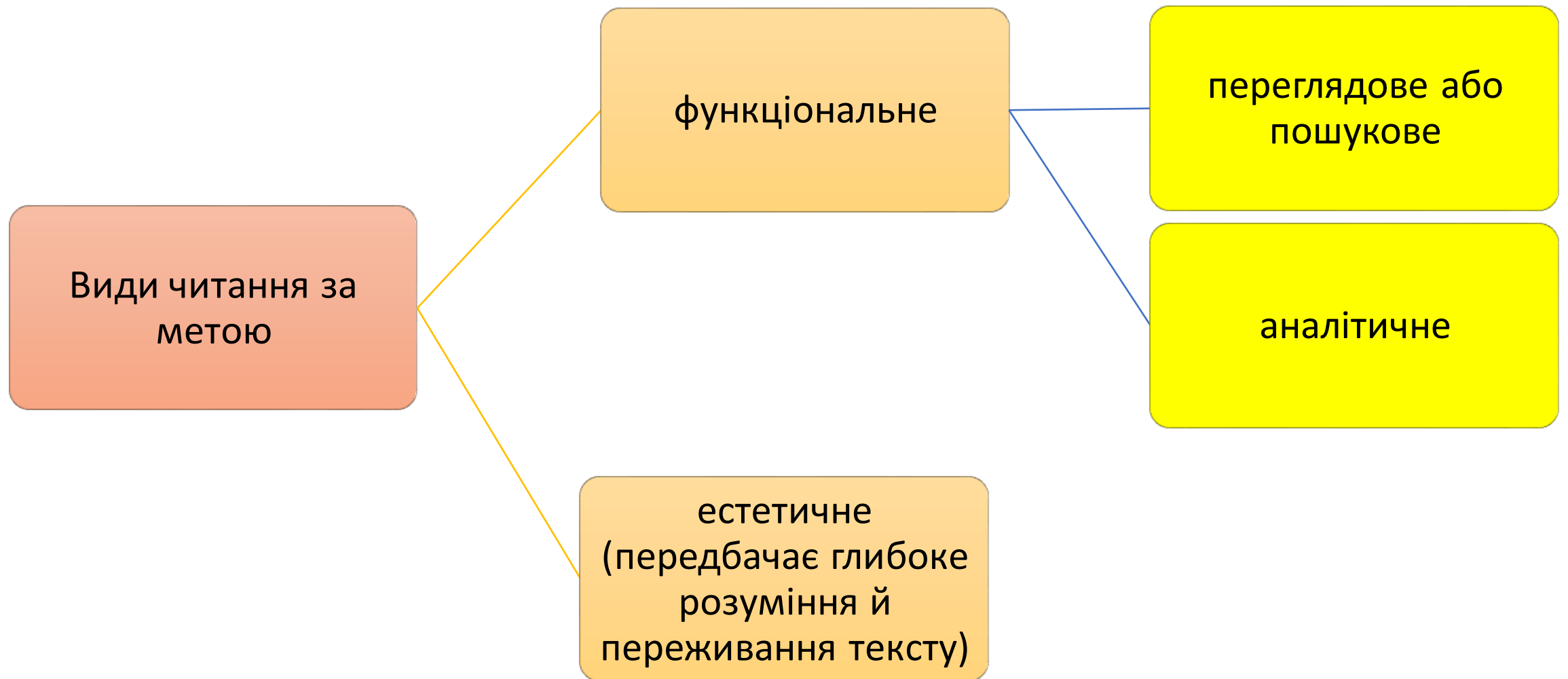
Перервані тексти найчастіше організовані у вигляді матриці на основі поєднання списків. Ці тексти організовані інакше, ніж цілісні, а отже, потребують іншого підходу до читання. Приклади перерваних списків – списки, таблиці, графіки, діаграми, рекламні оголошення, розклади, каталоги покажчики та бланки.

Змішані тексти – це типовий формат журналів, довідників і звітів, де автори застосовують різні варіанти подачі й донесення інформації

Необхідно також знати **групи видів читання**

- за участю психічних процесів;
- за метою;
- за ступенем осмислення інформації;
- за мотивами;
- за швидкістю

Види читання
за ступенем
осмислення

```
graph LR; A[Види читання за ступенем осмислення] --- B[репродуктивне (I-а фаза, сприймається загальний зміст)]; A --- C[Творче (II-а та III-я фази, у яких головна роль належить інтерпретації, оцінці та рефлексії)];
```

репродуктивне
(I-а фаза, сприймається
загальний зміст)

Творче (II-а та III-я фази,
у яких головна роль
належить інтерпретації,
оцінці та рефлексії)

Види читання
за мотивами

```
graph LR; A[Види читання за мотивами] --- B[дозвілльєве (для відпочинку, розваг)]; A --- C[ділове (для навчання)];
```

дозвілльєве
(для відпочинку,
розваг)

ділове (для
навчання)

Види читання
за швидкістю

```
graph LR; A[Види читання за швидкістю] --- B[швидке (переглядове, пошукове)]; A --- C[повільне (аналітичне з метою дослідження/вивчення та запам'ятовування) для навчання];
```

швидке (переглядове,
пошукове)

повільне
(аналітичне з метою
дослідження/вивчення та
запам'ятовування) для
навчання)

!!! Окрім типів текстів і видів читання важливо знати, що таке **інформативність тексту** й уміти визначати види інформації в тексті. Адже від цього залежить методика роботи з конкретним твором

Інформативність тексту

текст може включати п'ять типів інформації – фактуальну, концептуальну, підтекстову, емоційну та оцінну.

Інформативність тексту

Фактуальна інформація є повідомленням про події, факти, що відбуваються у «текстовому світі», який створив автор.

Важливо!!! Якість сприйняття фактуальної інформації залежить від знань, життєвого досвіду, ерудиції, читацького кругозору читача. Читачі з різним рівнем сформованості навички читання й літературного розвитку, різним життєвим досвідом по-різному сприймають фактуальну інформацію.

Інформативність тексту

Концептуальна інформація (основна думка твору) з'являється шляхом інтерпретації читачем цілісного змісту твору чи тексту з урахуванням авторського задуму (якщо твір чи текст має автора).

Важливо!!! Читачі з різним рівнем сформованості навички читання й літературного розвитку, різним життєвим досвідом по-різному визначають концептуальну інформацію. Уміння визначати концептуальну інформацію сформовано, на жаль, не в усіх учнів та учениць початкових класів.

Інформативність тексту

Підтекстова інформація є в художніх і нехудожніх текстах.

Формується підтекстова інформація шляхом змістового перероблення читачем на основі інтерпретації багатозначності слів, їх можливості мати прихований смисл.

Підтекстову (або ще її називають приховану) інформацію не можна прочитати, її можна усвідомити, угадати. Для розуміння підтекстової інформації важливо володіти системою знань про духовні цінності, культуру, мати розвинений світогляд, життєві принципи.

Інформативність тексту

Емоційна інформація міститься, переважно, у художніх і науково-художніх текстах, але й медіатексти містять емоційну інформацію, яка подається іншими, невербальними, засобами. Будь-який художніх чи нехудожній текст здійснюють емоційний вплив на читача. Відбувається це завдяки сприйняттю дитиною специфічної лексики, що використовується в творі, через ставлення, яке виникає до подій і персонажів тощо.

Оцінна інформація виражає оцінне ставлення дійових осіб до створених автором подій, ставлення автора до своїх героїв, узагальнене ставлення суспільства до подій, учинків, персонажів.

Шановні колеги!

Давайте разом визначимо, яка інформація оповідання є **фактуальною**, яка – **концептуальною**, яка – **підтекстовою**, яка – **емоційною** та **оцінною**?

Для цього прочитаємо оповідання «Шоколадне печиво»
Наталії Ясіновської (на наступних слайдах).

Звертаємо увагу на інформацію, яку можна віднести до **фактуальної**, **концептуальної**, **підтекстовою**, **емоційної** або **оцінної**.

Шоколадне печиво. Наталія Ясіновська

Шоколадне печиво

Оповідання

Наталія Ясіновська

Оля повернулася зі школи й кинула в коридорі рюкзак.

Не помила рук. Не привіталася з татом. Одразу пішла у свою кімнату й залізла з ногами в крісло.

— Що сталося, доню? — прийшов із кухні тато. Разом із ним прилетів запах шоколадного печива.

— Нічого! — буркнула Оля й далі сиділа насуплена.

А потім вдихнула шоколадний запах.

Усміхнулася.

— Тату, а печиво вже спеклося?

Тато також усміхнувся.

— Ходімо перевіримо. Але спочатку помий руки.

Оля з'їла три печива й випила молока. Мабуть, татове печиво чарівне, бо дутися вже зовсім не хочеться.

— Знаєш, тату, із друзями часом буває так важко... — зітхнула Оля.

Тато кивнув.

— Посварилася? З ким? Із Настею?

Шоколадне печиво. Наталія Ясіновська

Тато кивнув.

— Посварилася? З ким? Із Настею?

Оля знову похитала головою.

— То з ким же? — здивувався тато.

— Я ні з ким не сварилася, — пояснила Оля. — То все вони.

— Ліза й Настя посварилися?

Оля кивнула. Тато обійняв доньку.

— Так, із друзями буває важко.

— Вони не могли вирішити, чий браслет гарніший.

А браслети однакові, тату, розумієш? Тільки різного кольору. У Лізи — рожевий, а в Насті — фіолетовий.

Тато погладив Олю по голові.

— А тепер Ліза каже, щоб я не гралася з Настею. Інакше вона зі мною не буде дружити.

На очі набігли сльози. От як так?

Оля дружить із Лізою. І з Настею також дружить.

Ну чого вони посварилися? І чого Оля має страждати?

— Не плач, доню, — заспокоював Олю тато. — Ми щось придумаємо.

Шоколадне печиво. Наталія Ясіновська

Наступного дня Ліза все ще дивилася вовком на Настю.

Оля не говорила з подружками аж до обіду.

У їдальні всі троє, як завжди, сіли за одним столом. Настя — навпроти Олі. Ліза — біля Олі.

Сьогодні Оля принесла обід із дому.

Деруни, хоч і холодні, були смачні.

Яблучний сік пахнув літом.

А ось і татове шоколадне печиво. На його запах обернулися всі, хто сидів за столом. Оля всміхнулася. Ліза й Настя також дивилися на печиво.

Оля взяла два печивка. Одне вона надкусила й відклала.

А друге розламала навпіл і простягнула Лізі й Насті.

Дівчатка задоволено схрумали свої половинки.

Шоколадне печиво. *Наталія Ясіновська*

Після уроків усі вибігли надвір. Оля вийшла останньою.

Невже їй не вдалося?

Біля майданчика на Олю чекали Ліза й Настя. Стояли окремо та дивилися на неї. Що ж робити?

— Смачне було печиво? — спитала вона в обох.

Дівчатка кивнули.

— А то не просте печиво, а чарівне. Мирильне! Ви тепер замирені.

Ліза й Настя дивилися одна на одну.

— Справді? — запитали хором.

— Справді! — відповіла Оля.

— Тоді нумо гратися! — гукнула Ліза й побігла до гірки.

Оля з Настею поквапилися слідом.

Давайте разом визначимо, яка інформація оповідання є фактуальною, яка – концептуальною, яка – підтекстовою, яка – емоційною та оцінною?

Фактуальна інформація

Дівчинка Оля повертається зі школи. У школі в неї є дві подруги – Ліза та Настя. Цього дня між Лізею та Настею вийшло непорозуміння – дівчатка посварилися. Кожна із подруг хоче, щоб Оля дружила тільки з нею. Ліза та Настя навіть вдаються до шантажу. Оля у відчаї – вона не знає, як бути, адже вона хоче дружити із Лізою, із Настею. В Олі поганий настрій.

Тато Олі, який до того ж ще вміє випікати смачне печиво, придумав, як помирити подруг, – з допомогою смачного шоколадного печива.

План примирення спрацював. Але й Оля виявила кмітливість. Дівчатка помирилися.

Концептуальна інформація

Учинки персонажів оповідання спонукають замислитися на тим, що означають друзі й подруги для дитини, що таке справжня дружба. Прочитавши оповідання, ще раз переконуєшся, що дружбою й друзями треба дорожити. А для того, щоб зберегти друзів, іноді треба вдаватися до добрих хитрощів. Якщо не знаєш, як учинити, на допомогу може прийти мудрий і добрий дорослий.

У цьому аспекті оповідання цікаво й дорослим.

Давайте разом визначимо, яка інформація оповідання є фактуальною, яка – концептуальною, яка – підтекстовою, яка – емоційною та оцінною?

Підтекстова інформація

Про що в оповіданні не написано ані слова, а ми нібито отримуємо додаткову інформацію про події, персонажів оповідання?

Почнемо з образу тата. Олін тато – спокійний, розсудливий, розумний, мудрий, кмітливий, уміє пекти печиво. Дуже добре знає характер своєї доньки, з розумінням ставиться до її переживань, настрою. Допомагає знайти спосіб, як помирити подруг. Скоріше, батько багато часу проводив і проводить із своєю донькою. У тексті оповідання немає таких речень «В Олі був тато, спокійний, розсудливий, розумний, мудрий, кмітливий. У тата було хоббі – випекати тістечка, пироги, торти, тістечка» та ін. Усю цю додаткову інформацію ми «почерпали» з оповідання – щось прочитали й зробили висновки, а щось уявили, здогадалися.

Інший приклад підтекстової інформації: «Оля повернулася зі школи й кинула в коридорі рюкзак.

Не помила рук. Не привіталася з татом. Одразу пішла у свою кімнату й залізла з ногами в крісло» – ми розуміємо: «Оля повернулася зі школи з поганим настроєм», хоча в тексті такого речення немає.

Далі, наприклад, в оповіданні немає такого речення: «Тато був стурбований переживаннями доньки...». А всі вчинки тата говорять про те, що він хвилювався за доньку, дуже мудро й обережно допоміг їй подолати її стресовий стан і придумати спосіб, який допоміг розв'язати проблему.

Давайте разом визначимо, яка інформація оповідання є фактуальною, яка – концептуальною, яка – підтекстовою, яка – емоційною та оцінною?

Емоційна інформація. Оповідання насичене емоційною інформацією – специфічною лексикою, фразами дійових осіб, різними за інтонацією типами речень, описом подій, які характеризують настрій, емоційний стан та почуття персонажів. Наприклад: «Нічого! — буркнула Оля й далі сиділа насуплена.», «усміхнулася», «усміхнувся», «зітхнула», «На очі набігли сльози» тощо. Уся ця інформація впливає на читача – сприяє виникненню співчуття, переживань за дійових осіб.

Оцінну інформацію в оповіданні містять висловлення Олі й її тата («Ну чого вони посварилися? І чого Оля має страждати?», «Так, із друзями буває важко»). Авторка оповідання, Наталія Ясіновська, не висловлює прямо оцінних суджень, але із змісту ми розуміємо, що тема дружби, дружніх взаємин, коректної допомоги дорослих своїм дітям у розв'язанні їх проблем її хвилює; письменниця по-доброму ставиться до всіх дійових осіб оповідання.

Наявність яких умінь свідчить про сформованість вдумливого читання?

Навчання вдумливого читання полягає у формуванні таких умінь:

- передбачати основний зміст тексту за його заголовком;
- розуміти основну думку тексту;
- формувати й формулювати систему аргументів;
- порівнювати різні точки зору й різні джерела інформації з теми тексту;
- розуміти особливості різних видів текстів;
- розуміти підтекстову інформацію;
- співставляти ілюстративний матеріал з інформацією тексту;
- визначати мету читання, спрямовуючи свою увагу на корисну в даний момент інформацію;
- знаходити не лише важливу, але й зайву інформацію;
- аналізувати зміни свого емоційного стану під час читання, аналізу та осмислення інформації;
- розуміти душевний стан персонажів і співпереживати.

Класифікація основних видів читання

- аналітичне (вивчальне);
- ознайомлювальне;
- переглядове;
- пошукове.

Аналітичний вид читання

Якщо читач ставить за мету детально й глибоко опрацювати той чи інший текст, він застосовує **аналітичний вид читання**, який забезпечує вдумливе, 100 % розуміння тексту, повне його охоплення, детальний аналіз текстової інформації, критичне її осмислення. Поглиблене проникнення читача в смислову тканину тексту досягається за допомогою смислового та структурного аналізу.

Одним з основних прийомів, що сприяє досягненню поглибленого розуміння змісту, є постановка запитань до тексту після його прочитання школярами. Не менш важливим у цьому відношенні є самопостановка запитань до змісту, коли читач в ході читання ставить перед собою запитання, що відображають пізнавальну сутність тексту, і за їх допомогою усвідомлює його логічну структуру, виділяючи при цьому основне, істотне.

Джерело:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721829/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Ознайомлювальне читання

Основним завданням **ознайомлювального читання** є загальне ознайомлення зі змістом незнайомого тексту, без проникнення в деталі, без спеціальної установки на подальше його відтворення. Під час такого читання читач одержує уявлення про тему, час, місце дії, персонажів (якщо це художній текст), помічає ключові слова, що мають основне смислове навантаження, і т. ін.

Джерело:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721829/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Переглядове читання

Послуговуючись **переглядом видом читання**, читачі також одержують загальне уявлення про зміст матеріалу, наприклад, переглядаючи періодику (газети, журнали тощо). При цьому здебільшого вони не ставлять за мету знайти в тексті певну інформацію.

Водночас цьому виду читання притаманна така важлива функція, як пошук, вибір потрібного, заданого, виділення відповідного фрагмента, об'єкта читання із загального масиву вербального та візуального матеріалу.

При цьому читач по ходу читання дуже швидко помічає й виключає неістотну, неважливу для нього інформацію, зупиняючи увагу на шуканому.

Переглядове читання часто використовують під час першого пред'явлення нового тексту з метою формулювання гіпотези щодо його орієнтовного змісту. Такий вид читання передбачає високий рівень сформованості читацьких навичок, велику швидкість сприймання, розвинену здатність смислового передбачення текстової та позатекстової інформації за окремими фрагментами

Джерело:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721829/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Пошукове читання

Пошуковий вид читання близький до переглядового. Основною його метою є пошук потрібної інформації, а результатом — вибіркове розуміння змісту тексту.

Інформаційними джерелами для такого виду читання найчастіше виступають функціональні тексти (оголошення, реклама, інструкція і т. ін.), хоча не обмежуються ними. Пошукове читання дуже часто включають у систему вправ, спрямовану на повноцінне розуміння тексту: наприклад, перед учнем ставиться завдання вибрати з тексту задану інформацію (власні назви, дати, тематичну лексику, ключові слова тощо), відтак, школярі краще орієнтуються в структурі та змісті тексту.

Джерело:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721829/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Що має передувати аналізу художнього тексту (психологічні закономірності сприйняття тексту)

- Сфера емоцій.
- Сфера уяви.
- Готовність до аналізу художнього тексту.

Рівні сприйняття художнього тексту учнями/ученицями початкових класів

1. Фрагментарний.
2. Констатувальний.
3. Аналітичний.
4. Концептуальний.

Емоційна складова читання з розумінням

1. Запитання після первинного сприйняття (перші запитання бесіди з аналізу тексту – художнього, науково-художнього, пізнавального):

У який момент оповідання ви усміхнулися (вам було весело, смішно, тривожно, радісно, сумно...)?

2. Інші запитання емоційної спрямованості ставляться під час бесіди з аналізу тексту.

Інтелектуальна й естетична складова читання з розумінням

1. Аналіз засобів художньої виразності на рівні одного слова.
2. Аналіз сюжету (якщо він є).
3. Аналіз образів персонажів.
4. Аналіз композиції.
5. Аналіз засобів художньої виразності (на рівні виразу, речення, образного вислову, прислів'я...).
6. Використання різних видів мистецтва під час аналізу художнього тексту.

Орієнтовні етапи проведення бесіди за змістом тексту (повний аналіз тексту)

1. Перші запитання:

Які емоції виникали **В НАС / У ВАС** , коли ми читали цей текст?

Які картини виникали **В НАШІЙ/ У ВАШІЙ** уяві, коли ми читали цей текст?

Чому автор/авторка використав/використала таке слово (сказав/сказала про ... таке: ...) - аналіз **засобів художньої виразності на рівні одного слова**.

2. Запитання для аналізу сюжету (якщо він є).

3. Запитання для аналізу образів персонажів.

4. Запитання для аналізу композиції.

5. Запитання для **аналізу засобів художньої виразності (на рівні виразу, речення, образного вислову, прислів'я...)**.

+

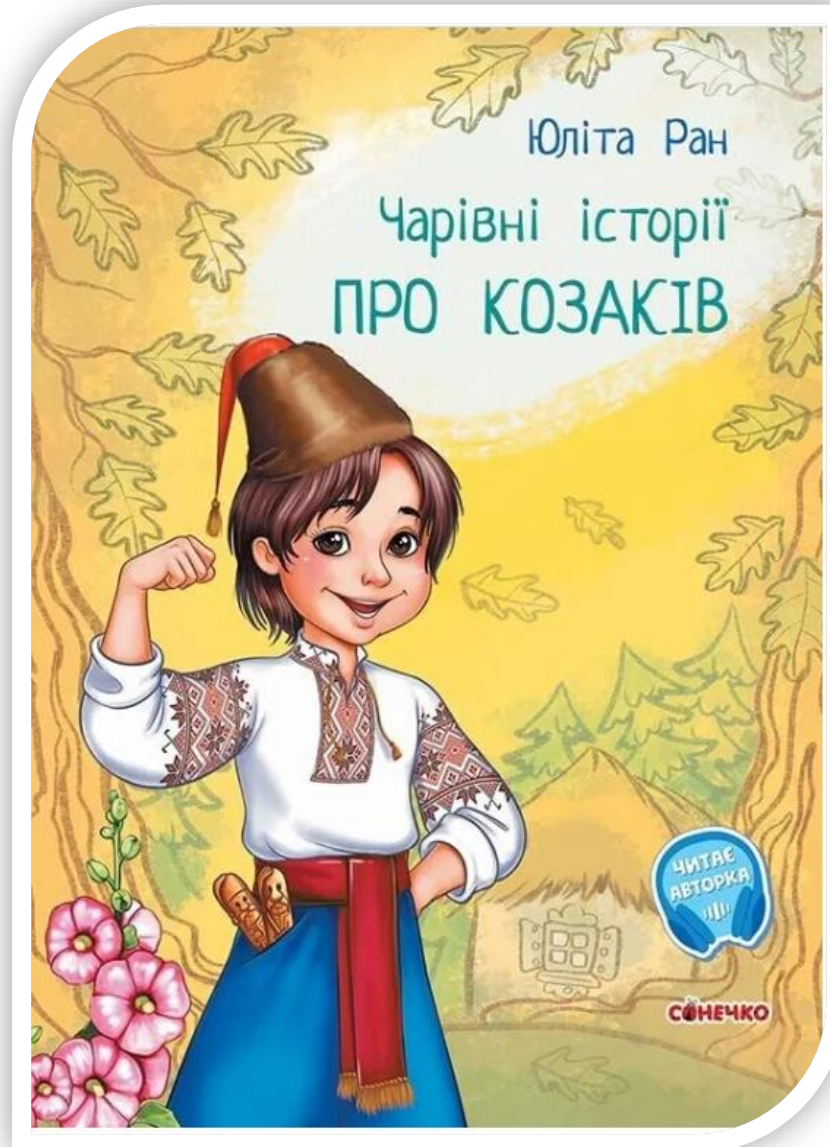
Використання різних видів мистецтва під час аналізу художнього тексту.

Запитання для аналізу образу автора.

Проаналізуємо разом художні та
пізнавальні особливості
текстів/творів, що входять у коло
читання молодших школярів.

ЧАРІВНІ ІСТОРІЇ ПРО КОЗАКІВ. Юліта Ран

Елементарний етап з формування наскрізних умінь на уроках літературного читання

ЧАРІВНІ ІСТОРІЇ ПРО КОЗАКІВ

Юліта Ран

Історія перша Жили собі...

Жили собі троє козаків: Іван, Андрійко та Свят. Добрі козаки, завзяті й натхненні! Іванко любляв дерев'яних вояків. Зранку підніметься, не їсть, не п'є – береться вояків із дубових колод вистругувати! Наріже величеньку армію та грається до вечора. Військо, ліворуч! Військо, праворуч! Рівняння на пана отамана! Так і день минає.

Андрійко любив із лопухами битися. Бувало, до лісу піде, галявину лопухову знайде і як почне шаблею вимахувати, самі клапті летять! Намахається всмак, навіть рука заболить. А за ніч виспитья і знову все спочатку: шаблею махати, лопухи рубати.

Свят любляв читати. Хлібом його не годуй, кашею не частуй, борщу не пропонуй, а книжки дай. Поки геть усю не вивчить, не заспокоїться. Про що тільки не читав: і про зоряне небо, і про далекі землі, і про глибокі моря, і про швидкі вітри!

Наскрізнi вміння формуються протягом усієї казкової повісті

Елементарний етап з формування наскрізних умінь на уроках літературного читання

ЧАРІВНІ ІСТОРІЇ ПРО КОЗАКІВ

Юліта Ран

Історія перша Жили собі...

(продовження попереднього слайду)

Сиділи одного разу Іванко, Андрійко та Свят на лузі під молодим дубом. Молоко разом пили, мрію одну на всіх ділили.

– Я, – сказав Іван, – мрію битися з ворогами. І перемагати їх, звичайно ж. Для того на дерев'яних вояках і вчуся.

– Я про те саме мрію, – підхопив Андрійко. – У чесній битві всіх перемогти, у різні боки розкидати. Тому з лопухами і б'юся, руку треную!

– І в мене, – додав Свят, – мрія така. Стільки книг прочитав про різні битви та хоробрих воїнів. Час і в житті воїном ставати.

І вирішили друзі одноставно:

Шукаймо ж, козаки, подвигів! Прославимося на весь світ!

Наскрізні вміння формуються протягом усієї казкової повісті

Читаємо казки про Україну. Ганна Макуліна

Чаклунка та білка з центрального парку.

Ганна Макуліна

У чаклунки, на ім'я Каміла, жила ручна білка. І тут варто напевно трішки розповісти про кожну з них. Каміла була майже такою ж, як і більшість чаклунок: примхливою й буркотливою. До того ж вона була дуже старенькою й майже всі свої заклинання вже геть забула.

На минулий день народження її подруга, така саме буркотуха, подарувала Камілі білку. Вона була майже такою ж, як і решта білок: у неї був розкішний довгий хвіст і оченята-намистинки. А ще вона могла здійснити будь-яке бажання того, хто почастує її горішком.

Білці важко жилося в старенької, тому що бажання в чаклунки були дивні, а горіхів – цілий мішок!

Траплялося, Каміла дасть білці горішок і говорить:

– Зроби так, щоб геть усі гриби в лісі перетворилися на отруйні мухомори, а на дубах замість жолудів росли груші!

Чаклунка та білка з центрального парку. *Ганна Макуліна*

Або так чаклунка накаже білці:

– Нехай заєць узимку замість **білої** шубки вдягне **фіолетову**, а в **лісовому** озері плавають **морські** зірки й медузи.

Одного разу Каміла забажала:

– Хочу, щоб просто посередині лісу був **великий** парк, з різними гойдалками-каруселями й дуже **смачним** морозивом зі смаком **ялинових** шишок!

Білка виконала бажання Каміли, і чаклунка відразу захотіла прогулятися й разом перевірити, чи все в парку так, як вона хотіла.

– Стрибай до мене на плече, – сказала вона білці, – візьму тебе з собою. Якщо щось не так буде, відразу й виправиш.

Чаклунка та білка з центрального парку. *Ганна Макуліна*

Коли вони прийшли до парку, Каміла дуже здивувалася. Прямо перед нею була широка й довга алея, обабіч якої росли високі дерева. Від алеї тягнулися вузькі стежини до різних атракціонів.

– Ох і краса! – сплеснула руками Каміла, побачивши розкішний ставок, а в ньому – лебедів.

– Ах дивина! – не угамовувалася вона, коли високо-високо злетіла на гойдалках.

– Оце смакота! – вигукнула чаклунка, куштуючи морозиво зі смаком ялинових шишок.

Так захопилася Каміла парком, що не помітила, як білка обережно, маленькими стрибками поступово віддалялася від неї, поки зовсім не зникла з виду.

– Гей! – обернулася чаклунка. – Ти де? Повернися.

Чаклунка та білка з центрального парку.

Ганна Макуліна

Вона обійшла в пошуках **утікачки** весь парк і побачила на **високій** сосні багато-багато білок. Тільки як знайти серед них саме ту, яка виконує бажання? Адже вона анітрохи не відрізнялася від інших білок.

Звісно, **рудохвоста** білка й не думала повертатися до Каміли – вона охоче залишилася жити в парку разом зі своєю новою білячою сім'єю. А чаклунці самій-самісінькій довелося повертатися у свій дім.

А цей дивовижний центральний парк у місті Харків і сьогодні привітно приймає своїх гостей. Подейкують, що білка, яка виконує бажання, і досі живе в парку, а ще стала його символом. Їй навіть пам'ятник біля самого входу поставили! Якщо ти зустрінеш у харківському парку білку – почастуй її горішком і обов'язково загадай своє найзаповітніше бажання. І якщо воно здійсниться – ти знаєш, кому дякувати.

Чаклунка та білка з центрального парку.

Ганна Макуліна

Запитання для дорослих:

- Чи є в тексті «зла»/образлива лексика?
- Проаналізувати лексичні засоби казки.
- Що здивувало в тексті, з точки зору, художності змісту й методики проведення аналізу?

- Як авторка ставиться до чаклунки Каміли? Доведіть.
- Чому в Каміли виникали такі бажання
  - Зроби так, щоб геть усі гриби в лісі перетворилися на отруйні мухомори, а на дубах замість жолудів росли груші!
  - Або так чаклунка накаже білці:
    - Нехай заєць узимку замість білої шубки вдягне фіолетову, а в лісовому озері плавають морські зірки й медузи.
- Чи нагадує Каміла своєю поведінкою дитину?

Чаклунка та білка з центрального парку. *Ганна Макуліна*

Запитання для учнів (для усних відповідей або для вибіркового читання):

- Чи сподобалось Каміли в парку! За допомогою яких слів вона висловлювала свої почуття?
  - Ох і краса! – сплеснула руками Каміла, побачивши розкішний ставок, а в ньому – лебедів.
  - Ах дивина! – не угамовувалася вона, коли високо-високо злетіла на гойдалках.
  - Оце смакота! – вигукнула чаклунка, куштуючи морозиво зі смаком ялинових шишок.
- Як, на вашу думку, чи схожа Каміла чимось на дитину? Чим?
- Як білка втекла від Каміли?
- Яку чарівну історію переказують одне одному люди, які відвідали Центральний парк відпочинку міста Харкова?
- Що радять зробити, якщо ми зустрінемо білку в парку?
- Хто з вас був у цьому парку? Хто пригощав горішками білочку?

Шановні колеги!

Пропоную визначити, яка інформація казки *«Чаклунка та білка з центрального парку» Ганни Макуліної* є фактуальною, яка – концептуальною, яка – підтекстовою, яка – емоційною та оцінною?

*Унікальні українські речі, що подолали час.
Ярина Паславська*

Трембіта.

Ярина Паславська

Мабуть, у твоїй школі також люблять проводити всілякі ігри на перевірку ерудиції. Скажу по секрету, поширеним на таких конкурсах є запитання про те, де придумали найдовший музичний інструмент. А відповідь така: у Карпатах.

Так, ідеться про трембіту – важке старовинне духове гудило, на якому грали чоловіки.

На вигляд трембіта як величезна сопілка – довга дерев'яна труба, хіба що без отворів посередині. З одного боку має вузький кінець (у нього трембач дує), а далі її діаметр розширюється.

Довжина такого інструмента може сягати восьми метрів. Та це ж як триповерховий будинок!

Для чого трембіті бути настільки великою? Справа в тому, що цей інструмент мав видавати потужний звук – достатній, щоб його почуло все село. **Ти вже знаєш, що вівчарі в горах проводили аж по пів року, не маючи жодного контакту із селом.** Так от трембіта була єдиним засобом зв'язку. Граючи на ній, чабан повідомляв про вихід овець на полонину, а місцеві дізнавалися про приблизне місце перебування отари.

Трембіта.

Ярина Паславська

Звук трембіти сповіщав про початок і кінець робочого дня. Саме цей інструмент був першим годинником у Карпатах. Як це працювало? **Трембач ставав обличчям до сонця, підіймав трембіту й оцінював тінь. Найкоротша її довжина означала, що настала обідня пора – полудень.**

Окрім того, цей музичний інструмент використовували для оголошення важливих новин. Трембіта **радісно гула** при народженні дитини, **давала гучне запрошення** на весілля й **плакала**, коли село проводжало людину в останній шлях.

У тебе, мабуть, визріло запитання: а як виготовити такий інструмент? Тут усе дуже цікаво! Для цього слід обрати смереку (ялинку), у яку влучила блискавка. Вік дерева має бути в межах 120-150 років. Далі стовбуру слід «дозріти». Вважають, що довше він стоятиме під сонцем і вітрами, то дзвінкіший і гучніший вийде інструмент.

Трембіта.

Ярина Паславська

Звук трембіти сповіщав про початок і кінець робочого дня. Саме цей інструмент був першим годинником у Карпатах. Як це працювало? **Трембач ставав обличчям до сонця, підіймав трембіту й оцінював тінь. Найкоротша її довжина означала, що настала обідня пора – полудень.**

Окрім того, цей музичний інструмент використовували для оголошення важливих новин. Трембіта **радісно гула** при народженні дитини, **давала гучне запрошення** на весілля й **плакала**, коли село проводжало людину в останній шлях.

У тебе, мабуть, визріло запитання: а як виготовити такий інструмент? Тут усе дуже цікаво! Для цього слід обрати смереку (ялинку), у яку влучила блискавка. Вік дерева має бути в межах 120-150 років. Далі стовбуру слід «дозріти». Вважають, що довше він стоятиме під сонцем і вітрами, то дзвінкіший і гучніший вийде інструмент.

Загалом потрібно до двох років, щоби перетворити деревину на трембіту, звук якої, якщо все правильно зробити, **розливатиметься** аж на десять кілометрів.

Трембіта.

Ярина Паславська

Найдосвідченіші трембачі за звучанням трембіти визначали погоду. Інструмент тонко відчуває наближення дощу або грози, змінюючи своє звучання. **Насправді деревина дуже чутлива до зміни вологості в повітрі.**

Сьогодні трембіту рідко використовують для оповіщення. Вона стала надбанням музичних колективів і музейних фондів. Однак ще й досі в Карпатах є села, де звук трембіти повідомляє місцевим жителям про важливі події.

На перший погляд, може здатися, що це всього лиш величезна дерев'яна сурма з простенькою мелодією. Проте її живе звучання, тужливе й радісне водночас, запам'ятовується назавжди.

Як будеш у Карпатах, на землях гуцулів, бойків, лемків, і почуєш дивовижний звук, якого ніколи раніше не чув, не сумнівайся: то трембіта.

Трембіта. Ярина Паславська

Підготовка вчителя до уроку

- Скільки наукових фактів у цьому тексті?
- Який цей текст – художній, науково-художній, науково-пізнавальний? Чи використано засоби художньої виразності?

Попередня робота: сопилка; життя вівчарів; ...

Від чого залежить побудова бесіди для аналізу цього тексту?

Яка потрібна наочність? Чи потрібна?

Орієнтовна бесіда за змістом тексту

Запитання перед читанням тексту:

- Хто із вас коли-небудь бачив трембіту? Що ви знаєте про трембіту? (Потрібно зафіксувати інформацію)

Запитання після читання тексту:

- Чому трембіту авторка назвала «старовинне духове гудило»?
- На який народний музичний інструмент схожа трембіта?
- Прочитайте, який вигляд має трембіта.
- Якої довжини може бути трембіта?
- Навіщо трембіті потрібна така довжина?

Трембіта. Ярина Паславська

- Яким чином використовували трембіту?
- Як правильно грати на трембіті?
- Чому авторка, розповідаючи, які звуки видає трембіта, казала так: «Трембіта **радісно гула** при народженні дитини, **давала гучне запрошення** на весілля й **плакала**, коли село проводжало людину в останній шлях?
  - Як це: звук трембіти **розливатиметься**?
  - Яку нову інформацію ми дізналися з цього тексту? (Потрібно доповнити зафіксовану інформацію)

Творчі завдання: скласти запитання за змістом тексту.

Рефлексія-розмірковування

Для того, щоб побудувати систему роботи з навчання учнів / учениць початкових класів вдумливого читання, важливо, щоб:

- у підручнику з читання/ літературного читання були художні, науково-художні, пізнавальні й інформаційні тексти, медіатексти;
- у класній або шкільній бібліотеці були рекламні проспекти (створені спеціально для дітей молодшого шкільного віку) – для формування вмінь працювати з медіатекстами;
- у додатковому безкоштовному посібнику з читання були інформаційні й пізнавальні тексти на сучасні, цікаві й актуальні для молодших школярів теми;
- у класній або шкільній бібліотеці були дитячі журнали й енциклопедії різної тематики – для організації проєктної діяльності учнів;
- наші діти відвідували шкільну та/або районну бібліотеки, мали власну домашню бібліотеку своїх книжок;
- Щоб ми, учителі, мали гарну методичну підготовку й методичні матеріали, що допоможуть нам у роботі.

Радимо ознайомитися з публікаціями В.О. Мартиненко

Мартиненко Валентина Олександрівна

ПОДПИСАТЬСЯ

провідний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України
Подтвержден адрес электронной почты в домене undip.org.ua
дидактика психолінгвістика методика навчання читан...

НАЗВАННЯ	ПРОЦИТИРОВАНО	ГОД
Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи НМ Бібік, МС Вашуленко, ВО Мартиненко, НС Коваль, ОЮ Прищепя, ... Педагогічна думка	93	2014
Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів ВО Мартиненко Педагогічна освіта: теорія і практика, 145-151	56	2013
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ВО Мартиненко Київ: КОНВІ ПРІНТ	32	2020
Оновлення змісту літературного читання у контексті компетентнісного підходу ВО Мартиненко Початкова школа 10 (520), 20-25	31	2012
Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом ОЯ Савченко (3–4 класи) ОЯ Савченко, НМ Бібік, ОВ Онопрієнко, ВО Мартиненко, ... МОН України	22	2018

Радимо ознайомитися з публікаціями В.О. Мартиненко

olar.google.com/citations?user=8sY3a78AAAAJ&hl=ru

Сутнісні характеристики читацької компетентності молодших школярів В Мартиненко Початкова школа, 3-7	22	2013
Робота з дитячою книжкою В Мартиненко Початкова школа, 42-57	22	2001
Аналіз труднощів сприймання художніх творів молодшими школярами ВО Мартиненко Українська мова і література в школі, 16-20	19	2012
Формування змісту літературного читання молодших школярів: сучасний вимір В Мартиненко Українська література в загальноосвітній школі, 5-8	17	2011
Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку ВО Мартиненко Початкова школа 8 (578), 16-20	13	2017
Концепція початкової освіти ОЯ Савченко, НМ Бібік, ВО Мартиненко, КІ Пономарьова Початкова школа 6, 1-4	12	2016
Діагностика навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі НМ Бібік, ОВ Вашуленко, НП Листопад, ВО Мартиненко, ... Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті ...	10	2023
Тенденції розвитку сучасних дитячих книговидаць в Україні: контекст взаємодії читачів з книжкою ВО Мартиненко Інноваційна педагогіка 1 (61), 64-71	8	2023
Враховання особливостей художніх текстів у процесі моделювання уроків літературного читання у 2-4 класах ВО Мартиненко Початкова школа 11, 34-39	8	2015
Позакласне читання (навчальна програма 1-2 кл.) ВО Мартиненко Початкова школа, 39 -43	8	2003

Радимо ознайомитися з публікаціями В.О. Мартиненко

...google.com/citations?user=8sY3a78AAAAJ&hl=ru

Формування досвіду читацької діяльності третьокласників ВО Мартиненко Початкова школа 10, 11-14	6	2014
Літературне читання ВО Мартиненко Робочий зошит: навч. посіб. для учнів 2	6	
Смислове читання молодшими школярами науково-художніх текстів В Мартиненко Педагогічна освіта: теорія і практика 2 (26), 332-340	5	2019
Сучасні тенденції розвитку читацької діяльності молодших школярів В Мартиненко Педагогічна освіта: теорія і практика, 189-195	5	2017
Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації ОВ Онопрієнко, НМ Бібік, ВО Мартиненко, ОМ Петрук, ОВ Вашуленко, ... Інститут педагогіки НАПН України	4	2023
Робота з дитячою книжкою у структурі читацької діяльності учнів 1–2 класів ВО Мартиненко Проблеми сучасного підручника, 519-527	4	2012
Мовленнєві тренувальні вправи для подолання труднощів дикції в учнів 1 циклу навчання (1-2 класи) ВО Мартиненко Початкова школа 8, 51-56	3	2020
Формування в учнів 3 класів початкових умінь застосовувати переглядовий/пошуковий види читання ВО Мартиненко Організація освітнього процесу в початковій школі: Методичні рекомендації ...	3	2020
Літературне читання. Робочий зошит: навч. посіб. для учнів 4 класу ВО Мартиненко Видавничий дім "Освіта"	3 *	2015
Модельювання уроків літературного читання під час опрацювання художніх текстів ВО Мартиненко Педагогічна освіта: теорія і практика 1 (19), 154-160	3	2015

На цьому вебінар завершено.

До нових зустрічей!

